



## سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا

(۱۵۳۷ - ۱۸۵۷ میلادی)

مرتضی کریمی نیا

امروزه رسم است که در کتابهای تاریخ قرآن، در ادامه مباحث مربوط به رسم الخط و نقطه گذاری و اعراب آیات، صفحاتی را نیز به بررسی تاریخ انتشار (چاپ) و ترجمه قرآن اختصاص می دهند. شروع انتشار قرآن و سیر تحول آن از جمله فرازهای مهم تاریخ کتاب آسمانی مسلمانان در قرون گذشته بوده است که مقاله حاضر می کوشد بخش کوچکی از آن را گزارش و تحلیل کند.

به دلایل روشن تاریخی، تا پیش از صنعت چاپ، مسلمانان همانند دیگر ملل متمدن جهان، کتابهای خود را به صورت دستنویس فراهم و آنها را استنساخ می کرده اند. طبیعی است حفظ و اشاعه کتابهای مقدس و از جمله قرآن نیز از این امر مستثنا نبوده است. استنساخ قرآن به دست مسلمانان در کشورهای اسلامی طی قرون طولانی از قرن دوم تا سیزدهم هجری (هشتم تا نوزدهم) خود قصه بلندی داشته است. اکنون انبوهی مصاحف کامل و ناقص قرآنی در سراسر جهان اسلام و حتی کتابخانه های مهم اروپایی به یادگار مانده است که هر فراز تاریخی و هر منطقه جغرافیایی اش صدها مطالعه جدی و ارزشمند می طلبد.<sup>۱</sup> در مقاله حاضر کمتر به این بخش مهم از تاریخ نگارش و

۱. یکی از مهم ترین بخش ها در این باره بررسی نخستین قرآنها به جامانده (از جمله با رسم الخط پیش کوفی) است که خوشبختانه در یکی دودهه اخیر، متون مهمی از این قرآنها به صورت عکسی در اروپا انتشار یافته است. نسخه های کتابخانه

استنساخ قرآن خواهیم پرداخت. آنچه از این بخش مورد توجه قرار خواهد گرفت، پیوند این دسته از مصاحف جهان اسلام با نخستین قرآنهای چاپی است که همگی در اروپا انتشار یافته است.

از زمان چاپ نخستین متن قرآن به سال ۱۵۳۷ در شهر ونیز (ایتالیا) تا انتشار نخستین قرآن چاپی در تبریز (۱۸۲۷ میلادی، ۱۲۴۳ قمری)، این تنها غربیان بوده‌اند که قرآنهایی را چاپ و منتشر ساخته‌اند. در این زمان عباس میرزا دستگاه چاپی را از روسیه به تبریز وارد کرد و اولین چاپ قرآن در سال ۱۲۴۳ هجری قمری با حروف سربی — که به چاپ حروف چوب کبریتی معروف است — به انجام رسید. چاپ این قرآن در قطع رحلی و در ۱۴ سطر در هر صفحه و در زمان سلطنت فتحعلی شاه قاجار صورت گرفت و پس از پنج سال (سال ۱۲۴۷ هجری قمری) مجدداً در تهران چاپ شد.

معروف‌ترین کسی که در غرب راجع به انتشار متن قرآن و تاریخ ترجمه‌های نخستین در زبانهای اروپایی تحقیق و آثاری را منتشر کرده، هارتموت بوبتسین، استاد مطالعات اسلامی و ادبیات عربی در دانشگاه ایرلانگن (آلمان) است. برخی آثار وی به فارسی نیز ترجمه و منتشر شده است. وی پس از سالها تحقیق در باب ترجمه‌های مختلف قرآنی در زبانهای لاتینی، فرانسوی و آلمانی، سرانجام در سال ۲۰۰۸ میلادی خود ترجمه‌ای از قرآن منتشر ساخت که تاکنون از آن استقبال خوبی شده است. (برای معرفی کوتاهی از آن نک: ترجمان وحی). بجز بوبتسین، برخی دیگر از محققان غربی نیز در این باره آثاری منتشر ساخته‌اند که اطلاعات ما را در این باره کامل‌تر ساخته و دسترسی به این دوره تاریخی را آسان‌تر کرده است. از جمله می‌توان از ماریه ترزه دلورنی، توماس بورمن، موریس بورمنس، میشل آلبین، ویکتور شاوین، آریان فان‌دیک، آلاستیر همیلتون، آنجلا نووو، ایفیم رضوان، هلموت براون، و هورست رولیش نام برد که ذکر فهرستی از آنها در اینجا سودمند است:

□

→  
ملی فرانسه، کتابخانه بریتانیا، نسخه سن پترزبورگ (تاشکند)، نسخه‌های مختلف کتابخانه‌های ترکیه، و پاره‌هایی از مصاحف صنعاء از این شمارند.

□ ۶۵ سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا

ABOUSSOUAN, Camille.

"Le Coran: l'édition princeps de Hambourg," *Le livre et le Liban jusqu'à 1900 (Exposition)*, Paris: UNESCO, 1982, pp. 135-136.

درباره چاپ نخست قرآن هامبورگ

ALBIN, Michael W.

"Printing of the Qur'ān," *Encyclopaedia of the Qur'ān*, edited by Jane Dammen McAuliffe, Leiden: Brill, 2004, vol. 4, pp. 264-276.

تاریخچه چاپهای مختلف قرآن

ALVERNY, Marie Thérèse d'. (1903-1991).

"Deux traductions latines du Coran au Moyen Age," *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge* 22-23 (1947-48) pp. 69-131; also in: *La connaissance de l'Islam dans l'occident médiéval*, edited by Charles Burnett, Aldershot: Variorum, 1994.

دو ترجمه لاتینی قرآن از قرون وسطی

"Quelques manuscrits de la "Collectio Toletana", " *Petrus Venerabilis (1156-1092)*, edited by G. Constable and J. Kritzeck, Rome, 1956, pp. 202-218.

چند نسخه خطی از "مجموعه طلیطله (تولدو)"

AUCAGNE, Jean.

"Le Coran: la préface d'Abraham Hinckelmann [Hamburg, 1694], ou la naissance d'un nouveau monde," *Le livre et le Liban jusqu'à 1900 (Exposition)*, Paris: UNESCO, 1982, pp. 138-143.

مقدمه آبراهام هینکلمن بر قرآن چاپ هامبورگ (۱۶۹۴ میلادی)، تولد جهانی نو

BOBZIN, Hartmut. (1946- ) .

"Zur Anzahl der Drucke von Biblianders Koranausgabe im Jahr 1543," *Basler Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde* 85 (1985) pp. 213-219.

درباب تعداد چاپهای قرآن لاتینی (مجموعه طلیطله) توسط بیلیاندر در سال ۱۵۴۳ میلادی

"Bemerkungen zu Juan Andrés und zu seinem Buch Confusion dela secta mahomatica (Valencia 1515)," *Festschrift für H.-R. Singer*, Frankfurt a.M., 1991, pp. 529-548.

نکاتی درباره خوان آندرس و کتابش به اسپانیولی تحت عنوان: سردرگمی فرقه اسلامی (والنسیا، ۱۵۱۵)

"Die Bibel der Sarazenen. Der Koran auf Deutsch: weshalb es 'die' Übersetzung bis heute nicht gibt," *Die Zeit, Literaturebeilage*, 15 November 2001.

کتاب مقدس ساراسنها [= مسلمانان]; قرآنی به زبان آلمانی: که از همین رو ترجمه تا امروز باقی نمانده است

“Christen lesen im Koran: Erfahrungen und Anregungen aus der evangelischen Erwachsenenbildung,” *Begegnung mit Türken - Begegnung mit dem Islam*, edited by H.-J. Brand & C.-P. Hasse, Rissen, 1981, pp. 1-12.

“Friedrich Rückert und der Koran,” *Der Koran in der Übersetzung von Friedrich Rückerts*, Würzburg, 1995, pp. vii-xxxiii.

فریدریش روکرت و قرآن

“Jean Bodin über den Venezianer Korandruck von 1537/38,” *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlands* 81 (1991) pp. 95-105.

رای یان بودین در باب نسخه و نیز قرآن چاپ ۱۵۳۷-۱۵۳۸

*Der Koran: eine Einführung*. Munich: Beck, 1999 (Beck'sche Reihe, 2109). 127pp.

درآمدی بر قرآن



*Der Koran im Zeitalter der Reformation: Studien zur Frühgeschichte der Arabistik und Islamkunde in Europa*. Beirut: Deutsche Morgenländische Gesellschaft; Stuttgart: Steiner, 1995 (Beiruter Texte und Studien, 42). xiv+598pp. [Printed editions.]

قرآن در عصر اصلاح طلبی و نواندیشی: تاریخچه اولیه مطالعات عربی و اسلامی در اروپا

“Die Koranpolyglotte des Andreas Acoluthus (1654-1704),” *Germano-Turcica: Zur Geschichte des Türkisch-Lernens in den deutschsprachigen Ländern*, edited by K. Kreiser and D. Karasek, Bamberg, 1987, pp. 57-59.

چندزبانی قرآنی نزد آندریاس آکولوتوس (۱۶۵۴-۱۷۰۴)

“Latjinse vertalingen van de koran: een kort overzicht,” *De koran, ontstaan, interpretatie en praktijk*, edited by M. Buitelaar & H. Motzki, Muiderberg: Coutinho, 1993, pp. 75-91.

مروری کوتاه بر ترجمه‌های لاتینی قرآن [ترجمه هلندی]

“Latin translations of the Koran: a short overview,” *Der Islam* 70ii (1993) pp. 193-206; also in: *The Koran: critical concepts in Islamic studies*, edited by Colin Turner, London & New York: Routledge Curzon, 2004, vol. 4, pp. 116-127.

مروری کوتاه بر ترجمه‌های لاتینی قرآن

“Luther und der Islam: Anleitung zu Konfrontation oder Dialog?” *Erziehung zur Kulturbegegnung: Modelle für das Zusammenleben von Menschen verschiedenen Glaubens, Schwerpunkt Christentum - Islam. Referate und Ergebnisse des Nürnberger Forums 1985*, edited by J. Lähnemann, Rissen, 1986, pp. 117-131.

لوتر و اسلام: تعلیم مواجهه یا راهی برای گفتگو؟

□ ۶۷ سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا

“Martin Luthers Beitrag zur Kenntnis und Kritik des Islam,” *Neue Zeitschrift für systematische Theologie und Religionsphilosophie* 27 (1985) pp. 213-221.

سهام مارتین لوتر در شناخت (معرفی) و نقد دین اسلام

“Zur Neuauflage von Max Hennings Koranübersetzung,” *Zeitschrift für arabische Linguistik* (Wiesbaden) 27 (1994) p. 92.

درباب ویرایش جدید ترجمه آلمانی قرآن از ماکس هنینگ

“Ein oberschlesischer Koranglehrer: Dominicus Germanus de Silesia, O.F.M. (1588-1670),” *Die oberschlesische Literaturlandschaft im 17. Jahrhundert*, edited by G. Kosellek, Bielefeld, 2001, pp. 221-231.

دومینیک جرمانوس (۱۵۸۸-۱۶۷۰)، قرآن پژوهی از سیسیل علیا

“Pre-1800 preoccupations of Qur’anic studies,” *Encyclopaedia of the Qur’ān*, edited by Jane Dammen McAuliffe, Leiden: Brill, 2004, vol. 4, pp. 235-253.

مطالعات قرآنی در غرب تا پیش از سال ۱۸۰۰ میلادی

“Translation of the Qur’ān,” *Encyclopaedia of the Qur’ān*, edited by Jane Dammen McAuliffe, Leiden: Brill, 2005, vol. 5, pp. 340-358.

ترجمه قرآن

““A treasury of heresies”: Christian polemics against the Koran,” *The Qur’ān as text*, edited by Stefan Wild, Leiden: Brill, 1996 (Islamic Philosophy, Theology and Sciences: Texts and Studies, XXVII) pp. 157-175.

مجادلات مسیحی علیه قرآن

“Über Theodor Biblianders Arbeit am Koran (1542/3),” *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 136 (1986) pp. 347-363 (summary [English], pp. 362-363).

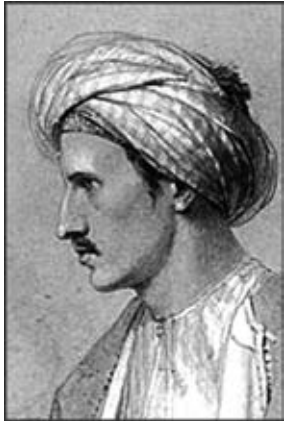
کار تئودور بیبلیاندر در باب قرآن (انتشار ترجمه لاتینی به سال ۱۵۴۲-۱۵۴۳)

“From Venice to Cairo: on the history of Arabic editions of the Koran (16th- early 20th century),” *Middle Eastern languages and the print revolution: a cross cultural encounter*, edited by E. Hanebutt-Benz, et al, Westhofen, 2002, pp. 151-176.

از ونیز تا قاهره: مروری بر تاریخچه چاپهای متن قرآن (از قرن شانزدهم تا اوایل قرن

بیستم)

BORRMANS, Maurice. (1925- ).



“Ludovico Marracci et sa traduction latine du Coran,” *Islamochristiana/ Dirāsāt Islāmīya Masīhīya* (Rome) 28/ 2002 (2003) pp. 73-86.

لودویکو ماراچی و ترجمه لاتینی اش از قرآن

“Observations à propos de la première édition imprimée du Coran à Venise,” *Quaderni di Studi Arabi* 8 (1990) pp. 3-12; also in *Etudes sur le dialogue inter-culturel euro-arabe: les premiers ouvrages publiés en arabe en Occident / Dirāsāt fi l-ḥiwār al-thaqāfi al-‘Arabī al-Ūrūbī: al-kutub al-‘Arabīya al-ūlā al-maṭbū‘a bi-Ūrūbā*. Zaghouan: Centre d’Études et de Recherches Ottomanes, Morisques, de Documentation et d’Information (CE-ROMDI); Riyadh: King Fahd Library, 1993, pp. 59-65.

ملاحظات در باب نخستین چاپ منتشر شده از قرآن در

ونیز

“Présentation de la première édition imprimée du Coran à Venise,” *Quaderni di Studi Arabi* 9 (1991) pp. 93-126.

معرفی نخستین قرآن چاپ شده در ونیز

BRAUN, Helmut.

“Der Hamburger Koran von 1694,” *Libris et letteris: Festschrift für Hermann Tiemann*, edited by C. Voigt and E. Zimmermann, Hamburg, 1959, pp. 149-166.

قرآن چاپ ۱۶۹۴ در هامبورگ

BROCKWAY, Duncan. (1932- ).

“The second edition of volume I of Marracci’s *Alcorani textus universus*,” *The Muslim World* (Hartford, CT, USA) 64ii (1974) pp. 141-144.

چاپ دوم از جلد نخست متن جامع قرآن ماراچی

BURMAN, Thomas E. (1961- ).

“Cambridge University Library ms. Mm. v. 26 and the history of the study of the Qur’ān in medieval and early-modern Europe,” *Religion, Text, and Society in Medieval Spain and Northern Europe: Essays in Honor of J. N. Hillgarth*, edited by L. Shopkow, M. Meyerson, and T. Burman, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies Press, 2002, pp. 335-363.

تاریخ مطالعات قرآنی در قرون میانه و اوائل دوران جدید؛ با توجه به مخطوط شماره

v. 26 در کتابخانه دانشگاه کمبریج

“The latin-arabic Qur’ān edition of Egidio da Viterbo and the latin Qur’āns of Robert of Ketton and Mark of Toledo,” *Musulmanes y cristianos en Hispania durante las*

□ ۶۹ سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا

*conquistas de los siglos XII y XIII*, edited by Miquel Barceló, Pedro Bádenas de la Peña and José Martínez Gázquez, 2005, pp. 103-118.

نسخه عربی - لاتینی قرآن اثر اِگیدِیو داوِیبرتو [Aegidius of Viterbo: ۱۴۷۰-۱۵۳۲] و ترجمه‌های لاتینی قرآن به دست روبرت کتونی و مارک تولدویی

“Tafsīr and translation: traditional Arabic Qur’ān exegesis and the Latin Qur’āns of Robert of Ketton and Mark of Toledo,” *Speculum: A Journal of Medieval Studies* (Massachusetts, USA) 73iii (1998) pp. 703-732.

تفسیر و ترجمه: تفاسیر قرآن و ترجمه‌های لاتینی قرآن از روبرت کتونی و مارک تولدویی

CHAUVIN, Victor. (1844-1913).

*Bibliographie de ouvrages arabes ou relatifs aux arabes publiés dans l’Europe chrétienne de 1810 à 1885, v. X: Le Coran et la tradition*. Liège and Leipzig: Vaillant Carmanne, 1907. 164pp.

فهرست منشورات عربی یا درباره عرب‌ها در اروپای مسیحی، سال‌های ۱۸۱۰-۱۸۸۵. جلد دهم: درباره قرآن و حدیث

DA’VATĪ, Mīr Maḥmūd.

*The Holy Quran in one hundred languages: the Holy Quran printed translations and exegeses [sic] 1515-1986*. Tehran: The Author, 1988. 386pp.

قرآن کریم به صد زبان: ترجمه‌ها و تفاسیر چاپی قرآن کریم از ۱۵۱۵ تا ۱۹۸۵

DEVIC, L. Marcel. (1832-1888).

“Une traduction inédite du Coran: (le travail du P. Dominique Germain de Silésie... est la première traduction du Coran digne de ce nom.)” *Journal Asiatique* 8e série, 1 (1883) pp. 343-406.

ترجمه‌ای چاپ نشده از قرآن (اثر پدر دومنیک ژرمن دوسیلزی که نخستین ترجمه شایسته این نام است)

Van DIJK, Arjan.

“Early printed Qur’āns: the dissemination of the Qur’ān in the West,” *Journal of Qur’anic Studies/ Majallat al-Dirāsāt al-Qur’āniya* (London) 7ii (2005) pp. 136-143.

نخستین نسخه‌های چاپی قرآن: انتشار قرآن در غرب

FÜCK, Johann Wilhelm. (1894-1974).

*Die arabischen Studien in Europa bis in den Anfang des 20. Jahrhunderts*. Leipzig: O. Harrassowitz, 1955. viii+335pp.

مطالعات عربی در اروپا

GABORIEAU, Marc. (1937- ) .

“Traductions, impressions et usages du Coran dans le sous-continent indien (1786-1875). (Abstract: Translations, prints and uses of the Kuran in the Indian sub-continent, 1786-1875),” *Revue de l’histoire des religions* 218i (2001) pp. 97-111.

ترجمه‌ها، چاپها و کاربردهای قرآن در شبه‌قاره هند در میانه سال‌های ۱۷۸۶-۱۸۷۵

HAGEMANN, Ludwig. (1947-).

“Die erste lateinische Koranübersetzung: Mittel zur Verständigung zwischen Christen und Muslimen im Mittelalter?” *Orientalische Kultur und Europäisches Mittelalter*, ed. Albert Zimmermann & Ingrid Craemer-Ruegenberg, Berlin & New York: Walter de Gruyter, 1985, pp. 45-58.

نخستین ترجمه لاتینی قرآن: آیا این امر وسیله‌ای برای درک صحیح مسیحیان و مسلمانان قرون میانه از هم شد؟

“Der Islam in Verständnis und Kritik bei Nikolaus von Kues und Martin Luther,” *Wort und Antwort* 32iii (1991) pp. 131-138.

شناخت اسلام و انتقاد از اسلام در نگاه نیکلاس کوزایی و مارتین لوتر

“Zum Islamverständnis Martin Luthers,” *Moslemische Revue* 14i (1994) pp. 83-91.

درباب شناخت مارتین لوتر از اسلام



“Koranschulen aus der Hinterhofmentalität herausholen,” *Katholische Nachrichten-Agentur: Kath. Korrespondenz* 15 v. 10.04.94, pp. 2-3.

*Der Qur'an im Verständnis und Kritik bei Nikolaus von Kues; ein Beitrag zur Erhellung islamisch-christlicher Geschichte.* Frankfurt a.M.: Josef Knecht, 1976 (Frankfurter theologische Studien, 21). xvi+202pp.

شناخت نیکلاس کوزایی از قرآن و نقد وی بر قرآن: کوششی در شرح تاریخ روابط اسلام و مسیحیت

HAMILTON, Alastair. (1941-).

“A Lutheran translator for the Quran: a late seventeenth-century quest,” *The republic of Letters and the Levant*, edited by A. Hamilton, M. H. van den Boogert and B. Westerweel, Leiden, 2005, pp. 197-221.

مترجمی لوتری (پروتستان) از قرآن: تلاشی در اواخر قرن هفدهم میلادی

“The Quran in early modern Europe,” *Oosterse weelde. De Orint in westerse kunst en cultuur met een keuze uit de verzamelingen van de Leidse Universiteitsbibliotheek*, edited by Jef Schaepe, Kasper van Ommen, & Arnoud Vrolijk, Leiden: Primavera, 2005, pp. 131-143.

قرآن در آغاز دوران جدید اروپا

HOLLANDER, A.A. den., & A. van Dijk.

“Vroege gedrukte Korans. Nieuwe mogelijkheden voor onderzoek naar de verspreiding van de Koran in het Westen,” *Theologisch Debat* 2iv (2005) pp. 42-48.

نخستین قرآن‌های چاپی: فرصت‌هایی تازه برای تحقیق در باب گسترش قرآن در غرب



□ ۷۱ سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا

HUSSAIN KHAN, Mofakhkhar.

*History of printing of the Holy Qur'an*. Dhaka: Islamic Foundation, 1987.

تاریخ چاپ قرآن کریم

İHSANOĞLU, Ekmeleddin. (ed.)

*World bibliography of translations of the meaning of the Holy Qur'an: printed translations 1515-1980*. Istanbul: Research Centre for Islamic History, Art and Culture, 1986. 913pp.

کتابشناسی جهانی ترجمه‌های قرآن کریم: ترجمه‌های چاپی سال‌های ۱۵۱۵-۱۹۸۰

JÄSCHKE, Gotthard. (1894-1983).

“Wissenschaftliche Koranübersetzungen in die europäischen Hauptsprachen,” *Necati Lugal Armağanâ* (Ankara) 1968, pp. 367-382.

ترجمه‌های علمی قرآن در زبان‌های اصلی اروپایی



KANDIL, Lamy.

“Die Surennamen in der offiziellen Kairiner Koran Ausgabe und ihre Varianten,” *Der Islam* 69 (1992) pp. 44-60.

تغییر و اختلاف اسامی سوره‌ها در مصحف رسمی قرآن

چاپ قاهره

KARIMINIA, Morteza. (1971- ) .

“European studies on translation of Quran: a bibliography,” *Tarjumān-i Wahy* (Qum, Iran) 2ii (1999) pp. 107-125.

فهرستی از مطالعات اروپایی درباره ترجمه قرآن

MONTECCHI, G.

“Le Coran arabe et l'imprimerie à Venise au XVIe siècle,” *Actes MELCOM 10e... (Middle East Libraries Committee)... 1988* Paris: Institut du Monde Arabe [1989] pp. 110-113.

چاپ متن عربی قرآن در قرن شانزدهم در ونیز

NALLINO, Carlo Alfonso. (1872-1938).

“Le fonti arabe manoscritte dell'opera di Ludovico Maracci sul Corano,” *Atti della Reale Accademia di Lincei. Rendiconti ser. 6, 7* (1931) pp. 303-349; also in *Raccolta di scritti editi e inediti*, edited by M. Nallino, 6 vol., Rome, 1940, II, pp. 90-134.

منابع عربی خطی آثار لودویکو ماراچی درباره قرآن

MARTÍNEZ GÁZQUEZ, José. (1943- ).

“Finalidad de la primera traducción latina del Corán,” *Musulmanes y cristianos en Hispania durante las conquistas de los siglos XII y XIII*, edited by Miquel Barceló, Pedro Bádenas de la Peña and José Martínez Gázquez, 2005, pp. 71-78.

هدف از نخستین ترجمه لاتینی قرآن

“Die lateinischen Koran-Übersetzungen in Spanien. Eine antimuslimische Waffe der Christen,” with Óscar de la Cruz Palma, Cándida Ferrero, and Nàdia Petrus, *Juden, Christen und Muslime- Religions-dialogue im Mittelalter*, M. Lutz-Bachmann, edited by A. Fidora, Darmstadt, 2004, pp. 27-39.

ترجمه‌های لاتینی قرآن در اسپانیا: اسلحه مسیحیان علیه مسلمانان

“El lenguaje de la violencia en el prólogo de la traducción latina del Corán impulsada por Pedro el Venerable,” *Cahiers d'études hispaniques médiévales* 28 (2005) pp. 243-252.

زبان خشونت در مقدمه ترجمه لاتینی انجام یافته زیر نظر پی‌یر ونرابل

“Observaciones à la traducción latina del Coran (Qur'ân) de Robert de Ketene,” *Les traducteurs au travail: leurs manuscrits et leurs méthodes: actes du Colloque international organisé par le "Ettore Majorana Centre for Scientific Culture"*, (Erice... 1999), edited by Jacqueline Hamesse, Turnhout: Brepols, 2001 (Fédération Internationale des Instituts d'Etudes Médiévales: Textes et Etudes du Moyen Age, 18), pp. 115-127.

ملاحظات در باب ترجمه لاتینی قرآن از روبرت کتونی

“Los primeros nombres de Allah en la traducción latina del "Alchoran" de Robert de Ketton,” *Euphrosyne: Revista de filología clásica* 33 (2005) pp. 303-313.

اسمای الهی (الله) در ترجمه لاتینی روبرت کتونی از قرآن

“El Prólogo de Juan de Segobia al Córán (Qur'ân) trilingüe (1456),” *Mittelalterliches Jahrbuch* 38 (2003) pp. 389-410.

مقدمه خوان سگویایی بر قرآن سه زبانه (منتشره در ۱۴۵۶ میلادی)

“Los quince primeros nombres de Allah en la traducción latina del Alchorán de Robert de Ketton,” *Euphrosyne* 33 (2005) pp. 303-313.

نخستین ۱۵ نام الهی در ترجمه لاتینی روبرت کتونی از قرآن

“Recursos literarios en la primera traducción latina del Corán,” with M<sup>a</sup> Luisa La Fico Guzzo, *Los Cimientos del Estado en la Edad Media*, edited by Juan A. Barrio Barrio, Alicante, 2004, pp. 309-317.

ابزارهای ادبی در نخستین ترجمه‌های لاتینی قرآن



“Los Santos Padres modelo de Pedro el Venerable en la refutación del Islam,” *Homenaje a Marcelo Martínez Pastor Cuadernos de Filología Clásica. Estudios Latinos* 13 (1998) pp. 347-361.

نمونه آباء کلیسا و پدران مقدس: ردیه‌نویسی علیه اسلام  
از نوع پی‌یر ونراابل

“Las traducciones latinas medievales del Corán: Pedro el Venerable-Robert de Ketton, Marcos de Toledo y Juan de Segobia,” *Euphrosyne*, 31 (2003) pp. 491-503.

ترجمه‌های لاتینی قرآن در قرون وسطا: پی‌یر ونراابل همراه  
با روبرت کتونی؛ مارک تولدویی و خوان سگویایی

“Las traducciones latinas del Corán, arma antislámica en la Cristiandad Medieval,” *Cuadernos del CEMYR (Centro de Estudios Medievales y Renacentistas)*

13 (2005) pp. 11-28.

ترجمه‌های لاتینی قرآن: اسلحه ضداسلامی در قرون وسطای مسیحیت

“Trois traductions médiévales latines du Coran. Pierre le Venerable-Robert de Ketone, Marcos de Toledo y Juan de Segovia,” *Revue des Études Latines* 80 (2002) pp. 223-236.

سه ترجمه لاتینی از قرآن در قرون وسطا: پی‌یر ونراابل همراه با روبرت کتونی؛ مارک  
تولدویی و خوان سگویایی

NUOVO, Angela. (1959- ) .

*Alessandro Paganino (1509-1538)*. Padua: Antenore, 1990 (Medioevo e Umanesimo, 77). 265pp. (Il Corano, pp. 107-131; 197-198)

“Il corano arabo ritrovato (Venezia, P. e A. Paganini, tra l'agosto 1537 e l'agosto 1538),” (Summary: Recovery of Arabic Koran, Venetiis, Paganino and Alessandro Paganini, between Aug. 1537 and Aug. 1538.) *Bibliofilia* 89 (1987) pp. 237-271.

قرآن عربی کشف شده (چاپ ونیز، ۱۵۳۷-۱۵۳۸)

“The finding of Arabic Koran (Venice, P. and A. Paganini, Between 1537 and 1538),” *Revue d'Histoire Maghrébine* (Tunis) 16 / 53-4 (1989) pp. 123-140.

کشف قرآنی عربی (چاپ ونیز، ۱۵۳۷-۱۵۳۸)

“A lost Arabic Koran rediscovered,” *Etudes sur le dialogue inter-culturel euro-arabe: les premiers ouvrages publiés en arabe en Occident / Dirāsātī 'l-ḥiwār al-thaqāfī al-'Arabī al-Ūrūbī: al-kutub al-'Arabīya al-ūlā al-maḥbū'a bi- Ūrūbā*, Zaghouan: Centre d'Etudes et de Recherches Ottomanes, Morisques, de Documentation et d'Information (CEROMDI); Riyadh: King Fahd Library, 1993, pp. 35-58.

قرآن عربی کشف شده (چاپ ونیز، ۱۵۳۷-۱۵۳۸)

“A lost Arabic Koran rediscovered,” *The Library* sixth series, 12/4 (Dec. 1990) pp. 273-292 [Editio princeps, Venice: A. Paganino, 1537 or 38. English translation of 'Il Corano arabo ritrovato', *la Bibliofilia* 89 (1987) pp. 237-271.]

قرآن عربی کشف شده (چاپ ونیز، ۱۵۳۷-۱۵۳۸)

PEARSON, James Douglas. (1911-1997).

“Bibliography of translations of the Qur'an into European languages,” *Arabic literature to the end of the Umayyad period*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983 (Cambridge History of Arabic literature [1]) pp. 502-520.

کتاب‌شناسی ترجمه قرآن در زبان‌های اروپایی

PIEMONTESE, Angelo Michele.

“Il Corano latino di Ficino e i Corani arabi di Pico e Monchates,” *Rinascimento: Rivista dell'Istituto Nazionale di Studi sul Rinascimento*, 2nd series, 36 (1996) pp. 264-272.

قرآن لاتینی از مارسیلیو فیچینو [۱۴۳۳-۱۴۹۹] و قرآن عربی پیکو [جیوانی پیکو دلا میراندولا (۱۹۶۳-۱۹۹۴)]

RAJASHEKAR, J. Paul William & WENGERT, Timothy J.

“Martin Luther, Philip Melanchthon, and the publication of the Qur'an,” *Lutheran Quarterly* 16ii (2002) pp. 221-228.

مارتین لوتر (۱۴۸۳-۱۵۴۶)، فیلیپ ملانشتون (۱۴۹۷-۱۵۶۰) و چاپ و انتشار قرآن

REZVAN, Efim Anatolievich. (1957- ).

“History of the Qur'an in Russia: relations between Russians, Ottomans and Tatars,” *The Turks. 5: Turkey*, edited by Hasan Celāl Güzel & C. Cem Oğuz, and Osman Karatay, Ankara: Yeni Türkiye, 2002, pp. 738-743.

تاریخچه قرآن در روسیه: روابط میان روس‌ها، ترک‌های عثمانی و تاتارها

“The Qur'an and its world: VIII/1. *Contra legem Saracenorum* (The Qur'an in Western Europe,” *Manuscripta Orientalia: International Journal for Oriental Manuscript Research* 4iv (1998) pp. 41-51.

قرآن و دنیای آن، قسمت هشتم (۱): قرآن در اروپای غربی

□ ۷۵ سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا

“The Qur’ān and its world: VIII/2. *West-Östlichen Divans* (The Qur’ān in Russia,” *Manuscripta Orientalia: International Journal for Oriental Manuscript Research* 5i (1999) pp. 32-62.

قرآن و دنیای آن، قسمت هشتم (۲): قرآن در روسیه

RÖHLING, Horst.

“Koranausgaben im russischen Buchdruck des 18. Jahrhunderts,” *Gutenberg-Jahrbuch* (Mainz) 18 (1977) pp. 205-210.

چاپ و انتشار قرآن در چاپخانه روسی در قرن هجدهم

ROSS, Sir Edward Denison. (1871-1940).

“Ludovico Marracci,” *Bulletin of the School of Oriental Studies* 2 (1921-23) pp. 117-123.

لودویکو ماراچی [۱۶۱۱-۱۷۷۰]، کشیش ایتالیایی و مترجم معروف قرآن به زبان لاتینی در سال ۱۶۹۸ در پادوا]

SHABAB, Omar A. Sheikh al-. (1947- ) .

“The place of Marracci’s Latin translation of the Quran: a linguistic investigation,” *King Saud University Journal, Languages and Translation Journal* 13 (2001) pp. 57-74.

جستاری زبان‌شناختی در باب ترجمه لاتینی لودویکو ماراچی از قرآن

SMITSKAMP, R.

“Flügel’s Koran edition,” *Ālam al-Kutub* 15v (1994) pp. 533-535.

مصحف قرآن چاپ فلوگل

ANONYMOUS.

“*Alcorani textus descriptus... in Latinum translatus... Auctore Ludovico Marraccio* (1698) [Review article.]” *Nouvelle bibliothèque choisie* 2 (1714) pp. 187-223.

ترجمه لاتینی قرآن از لودویکو ماراچی

تاریخ بلند انتشار متن عربی قرآن و نیز ترجمه‌های متعدد لاتینی، فرانسوی، آلمانی، ایتالیایی، هلندی، انگلیسی و عبری آن در اروپا در این فاصله تقریباً ۳۵۰ ساله خود فراز و نشیب بسیار داشته است که مرور برخی از وجوه آن برای محققان تاریخ مطالعات قرآنی و نیز عموم پژوهشگران تاریخ ادبیات اسلامی لازم و پرفایده خواهد بود. مجموعه حاضر حاوی تصاویر و توضیحاتی در باب ۴۰ قرآن مختلف است که همگی تا پیش از ۱۸۵۷ میلادی در اروپا انتشار یافته‌اند. برخی تنها متن عربی قرآن را نشان می‌دهند؛ برخی تنها به ترجمه لاتینی یا هلندی، آلمانی، انگلیسی، فرانسوی،

ایتالیایی و مانند آن بسنده کرده‌اند؛ برخی متن قرآن را با حروف دیگر از جمله خط عبری حرف‌نگاری کرده‌اند؛ و در بعضی، تنها گزیده‌ای از سوره‌های قرآن همراه با ترجمه یا توضیحات به زبانهای اروپایی (اغلب لاتینی) آمده است. در یک مورد نیز متن کاملی از تفسیر انوار التنزیل و اسرار التأویل (بیضاوی) بدون ترجمه اروپایی انتشار یافته که طبیعتاً حاوی متن کامل آیات قرآن است.

تقریباً اغلب این قرآن‌ها را غیرمسلمانان چاپ کرده‌اند، به عکس اناجیل و تورات‌های منتشره در جهان اسلام که خود مسیحیان نخست بار آنها را منتشر کرده‌اند. در این فاصله حدوداً ۳۵۰ ساله، مسلمانان تنها در دوران روسیه تزاری و در شهرهایی چون قازان، اجازه چاپ نخستین قرآنهای اسلامی را یافته‌اند. بیش از ۹۰٪ مترجمان این قرآن‌ها نیز مسیحی و اغلب از میان مسیحیان پروتستان بوده‌اند که در قیاس با کاتولیک‌ها، از تسامح بیشتری در انتشار آثار دینی دیگر ادیان برخوردار بوده‌اند.

1- *Alcoranus Arabice*. Venice: Paganino and Alessandro Paganini, between 9 August 1537 and 9 August 1538. [464]pp.



۱۵۳۷؛ قرآن به عربی؛ زبان: عربی

پدیدآورندگان: نامشخص

محل نشر: ونیز (ایتالیا)؛ ناشر: پاگانینو پاگانینی و آلساندرو

پاگانینی؛ زمان انتشار: ۹ آگوست ۱۵۳۷ تا ۹ آگوست ۱۵۳۸

میلادی؛ تعداد صفحات: ۴۶۴ ص.

توضیح: این متن نخستین چاپ کامل از متن قرآن است که نخست بار در اروپا انتشار یافته است. مشخص نیست ملاک قرآن ونیز کدام است و بر چه اساسی نوشته شده است. در این قرآن، ظاهراً کاتب هیچ عربی نمی‌دانسته است. به دلیل اعراب‌گذاری نادرست آیات که تقریباً ۸۰ درصد آن علامت فتحه است، حدس می‌زنیم کاتب متن را تنها نقاشی کرده است. بنا به نقلی تمام نسخ این قرآن به دستور پاپ سوزانده شده (فان مولر، ص

۲۱۲؛ فُنِ دِنْفِر، ص ۷) و تنها یک نسخه از آن باقی مانده است که اکنون در کتابخانه فرانسیسکن در سن میشل، شهر ونیز نگهداری می‌شود.

□ W سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا

2- Widmანstetter, Johann Albrecht, 1506?-1557. Hermann, of Carinthia. Robert of Chester (fl. 1143.) *Mahometis Abdallae filii theologia dialogo explicata* / Hermanno Nellingavnense interprete; Alcorani epitome, Roberto Kettenense Anglo interprete; Iohannis Alberti Vuidmestadij iurisconsulti notationes falsarum impiarumq[ue] opinionum Mahumetis, quae in hisce libris occurrunt; Iohannis Alberti Vuidmestadij Iurisc. ad Ludouicum Alberti F. Palatij Rhenani Comitem, Bauariae utriusq[ue] Principem Illustriss. optimumq[ue] dicatio. [Norimbergae: s.n.], 1543. [120]pp.



۱۵۴۳؛ ترجمه قرآن؛ زبان: لاتینی

پدیدآورندگان: یوهان آلبرت ویدمانشتیر (۱۵۰۶-۱۵۵۷)، هرمان کارینتیا [حدود ۱۱۰۰-۱۱۶۰]، روبرت کتونی، اهل چستر (زنده در ۱۱۴۳) محل نشر: نورنبرگ (آلمان)؛ زمان انتشار: ۱۵۴۳ میلادی؛ تعداد صفحات: ۱۲۰ ص.

توضیح: خلاصه‌ای است از ترجمه مجموعه طلیطله به لاتینی که یوهان آلبرشت ویدمانشتیر آن را در ۱۵۴۳ میلادی چاپ کرده است. نام تلخیص‌کننده و زمان تلخیص را به درستی نمی‌دانیم. به گفته بونتسین، این تلخیص تأثیر چندانی در دیگر ترجمه‌های قرآن نداشته است (بونتسین، ۱۹۹۳، ص ۱۹۷-۱۹۸).

3- Robert, of Chester, fl. 1143. Luther, Martin, 1483-1546. Melanchthon, Philipp, 1497-1560. Bibliander, Theodorus, ca. 1504-1564. *Machumetis Saracenorum principis, eiusque successorum vitae, ac doctrina, ipseque Alcoran*, Basileae: Ioannes Oporinus, 1543. 634pp.



۱۵۴۳؛ ترجمه قرآن؛ زبان: لاتینی

پدیدآورندگان: روبرت کتونی، اهل چستر (زنده در ۱۱۴۳)، مارتین لوتر (۱۴۸۳-۱۵۴۶)، فیلیپ ملانشتون (۱۴۹۵-۱۵۶۰)، تئودور بیبلیاندر (۱۵۰۴-۱۵۶۴) محل نشر: بازل (آلمان؛ سوئیس)؛ ناشر: ایونس آپورینوس؛ زمان انتشار: ۱۵۴۳ میلادی؛ تعداد صفحات: ۶۳۴ ص.

توضیح: این متن کامل قرآن به لاتینی و نخستین ترجمه کامل قرآن در یکی از زبانهای اروپایی است که اصل آن با تلاش پی‌یر ویرابل (راهب دیر کلونی در فرانسه) به قلم روبرت کتونی، اهل چستر در سال ۱۱۴۳، تحت عنوان مجموعه طلیطله فراهم آمده و نخستین بار چهار قرن بعد، در ۱۵۴۳ میلادی در شهر بازل آلمان (سوئیس کنونی) به همت تئودور بیبلیاندر و با توصیه مارتین لوتر حروفچینی و انتشار یافت.

4- Arrivabene, Andrea, fl. 1534-1570, ed. *L'Alcorano di Macometto: nel qual si contiene la dottrina, la uita, i costumi, et le leggi sue / tradotto nuouamente dall' Arabo in lingua Italiana*, [Venezia: s.n.], 1547. [10]+[c]+[200]pp.



۱۵۴۷؛ ترجمه قرآن؛ زبان: ایتالیایی  
پدیدآورندگان: آندرا آریوآبنه (زنده در فاصله  
۱۵۳۴-۱۵۷۰)

محل نشر: ونیز (ایتالیا)؛ ناشر: بی‌نا؛ زمان انتشار: ۱۵۴۷  
میلادی؛ تعداد صفحات: ۱۰+C+۲۰۰ص.

توضیح: این نخستین ترجمه ایتالیایی قرآن است و اگرچه در عنوان آن ادعا شده که مستقیماً از زبان عربی به ایتالیایی بازگردانده شده، اما امروزه به روشنی می‌دانیم که این ترجمه چیزی نیست جز برگردان از روی مجموعه طلیطله، با ترجمه لاتینی روبرت کنونی که بیبلیاندر در سال ۱۵۴۳ آن را در بازل انتشار داده بود. قرآن چاپ آریوآبنه، در سه جلد سامان یافته که متن قرآن فقط در جلد دوم و سوم آمده است. جلد نخست شامل سه رساله است: تاریخ اعراب [مسلمانان] گمراه و نادان؛ خاستگاه [دین] محمد و گسترش آن؛ آیین محمد. این سه رساله به همراه ترجمه‌ای از قرآن در مجموعه طلیطله چاپ شده بوده‌اند.

5- Melanchthon, Philipp, 1497-1560. Bibliander, Theodorus, ca. 1504-1564. *Machometis Saracenorum Principis, eiusque successorum vitae, doctrina, ac ipse Alcoran*, Basileae: Ioannes Oporinus, 1550. [24]+227+[9]pp. 358+235+[1]pp.



۱۵۵۰؛ ترجمه قرآن؛ زبان: لاتینی  
پدیدآورندگان: فیلیپ ملانشتون (۱۴۹۵-۱۵۶۰)، تئودور  
بیبلیاندر (۱۵۰۴-۱۵۶۴)

محل نشر: بازل (آلمان؛ سوئیس)؛ ناشر: ایونس آپورینوس؛  
زمان انتشار: ۱۵۵۰ میلادی؛ تعداد صفحات: [۲۴]+۲۲۷+[۹]  
ص و ۳۵۸+۲۳۵+[۱]ص.

6- Schweigger, Salomon, 1551-1622. Bibliander, Theodorus, ca. 1504-1564. *Alcoranus Mahometicus: das ist, der Türcken Alcoran, Religion und Aberglauben: auss welchem zu vernemen wann unnd woher ihr falscher Prophet Machomet seinen Ursprung oder Anfang genommen, mit was Gelegenheit derselb diss sein Fabelwerck, lächerliche und närrische Lehr gedichtet und erfunden...*, Nürnberg: Inn Simon Halbmayern Buchladen zu finden, [1616], [12]+267+[18]pp.

۱۶۱۶؛ ترجمه قرآن؛ زبان: آلمانی  
پدیدآورندگان: تئودور بیبلیاندر (۱۵۰۴-۱۵۶۴)، سالومون شوايگر (۱۵۵۱-۱۶۲۲)



سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا ۷۹ □

محل نشر: نورنبرگ (آلمان)؛ ناشر: کتابفروشی سیمون هالبمایرن؛ زمان نشر: ۱۶۱۶ میلادی؛

تعداد صفحات: [۱۲]+۲۶۷+[۱۸]ص.



این نخستین ترجمه آلمانی قرآن است. شوایگر این اثر را از روی متن ایتالیایی آریوآبنه (ونیز، ۱۵۴۷) به آلمانی برگردانده که خود آن نیز حاصل ترجمه از روی متن لاتینی بیبلیاندر (بازل، ۱۵۴۳) بوده است. بعدها در سال ۱۶۵۹، فردی نامعلوم این اثر را با حذف نام شوایگر با نام انتشاراتی اِنْتِر، در نورنبرگ (آلمان) منتشر ساخته است (تجدید چاپ، ۱۶۶۴). ادامه را

ببینید

7- Erpenius, Thomas, 1584-1624. Robert, of Chester, fl. 1143. Hermann, of Carinthia. *Sūrat Yūsuf wa-tahajjī al-'Arab: historia Iosephi Patriarchae ex Alcorano, Arabicè / cum triplici versione Latina, & scholijis Thomae Erpenij, cujus & alphabetum Arabiūm praemittitur*, Leidae: Ex typographia Erpeniana linguarum Orientalium, 1617. [76]pp.

۱۶۱۷؛ ترجمه قرآن؛ سوره یوسف و تهجی العرب؛ زبان:

عربی و لاتینی

پدیدآورندگان: توماس ارپنیوس (۱۵۸۴-۱۶۲۴)، روبرت کتونی، اهل چسْتِر (زنده در ۱۱۴۳)، هرمان کاریتینا [حدود ۱۱۰۰-۱۱۶۰]



محل نشر: لایدن (هلند)؛ ناشر: ارپنیانا لینگواروم اُرینتالیوم؛ زمان انتشار: ۱۶۱۷ میلادی؛ تعداد صفحات: [۷۶] ص.

توضیح: عنوان به لاتینی چنین است: تاریخ یوسف نبی، برگرفته از قرآن با سه روایت به زبان لاتینی همراه با تفسیر. مترجم (توماس ارپنیوس) در این کار از ترجمه لاتینی مجموعه طلیطله (به قلم روبرت کتونی) نیز بهره برده و در مقدمه کوتاه کتاب، راه کارهای مفیدی برای مطالعه قرآن به عنوان بخش مهمی از ادبیات عرب به محققان ارائه داده است.



8- Schweigger, Salomon, 1551-1622. *Alcoranus Mahometicus: das ist, der Türcken Alcoran, Religion und Aberglauben: auss welchem zu vernemen wann unnd woher ihr falscher Prophet Machomet seinen Ursprung oder Anfang genommen, mit was Gelegenheit derselb diss sein Fabelwerck, lächerliche und närrische Lehr gedichtet und erfunden...*, [2nd ed.] Nürnberg: In Simon Halbmayern Buchladen zufinden, [1623] 269+[18]pp.

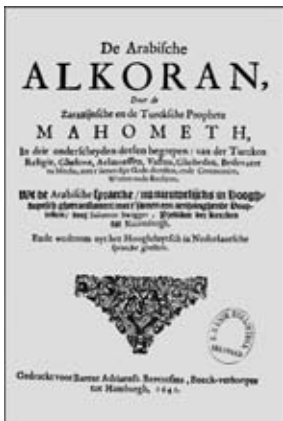
۱۶۲۳؛ ترجمه قرآن؛ زبان: آلمانی

پدیدآورندگان: سالومون شوایگر (۱۵۵۱-۱۶۲۲)

محل نشر: نورنبرگ (آلمان)؛ ناشر: کتابفروشی سیمون

هالمایرن؛ زمان نشر: ۱۶۲۳ میلادی؛ تعداد صفحات: ۲۶۹+[۱۸] ص.

9- Schweigger, Salomon, 1551-1622. *De Arabische Alkoran: door de Zarazijnsche en de Turcksche prophete Mahometh, in drie onderscheyden deelen begrepen: van der Turcken religie, ghe love, aelmoessen, vasten, ghebeden, bedevaert na Mecha, met 'tsamen sijn gods-diensten, ende ceremonien, wetten ende rechten*, Hamburgh: Gedruckt voor Barent Adriaensz. Berentsma, 1641. [10]+164pp.



۱۶۴۱؛ ترجمه قرآن؛ زبان: هلندی

پدیدآورندگان: سالومون شوایگر (۱۵۵۱-۱۶۲۲)

محل نشر: هامبورگ (آلمان)؛ ناشر: بارنت آدریانز برنتسما؛

زمان نشر: ۱۶۴۱ میلادی؛ تعداد صفحات: [۱۰]+۱۶۴ ص.

10- Zechendorff. Selections. 1646. *Suratae unius, atq[ue] alterius textum, ejusq[ue] explicationem ex commentario quodam Arabe dogmata Alcorani, & verba maxima, minimaq[ue] explicante literatae genti: ad felicium refutandum atque solidius dijudicandum: de versione tam Alcorani, quam commentatoris Mubammedanae religionis / speciminis ergo ponebat Johannes Zechendorff, Cygnae: Typis Melchioris Göpneri, [1646]. [30]pp.*



۱۶۴۶؛ گزیده قرآن؛ زبان: عربی و لاتینی

پدیدآورندگان: یوهانس زکندورف [۱۵۸۰-۱۶۶۲]

محل نشر: [یونان؟ یا هلند]؛ ناشر: ملکیوریس گوپنری؛

زمان انتشار: ۱۶۴۶ میلادی؛ تعداد صفحات: [۳۰] ص.

توضیح: مترجم رئیس باشگاه ورزشی در تسویکاو بوده است. وی متن عربی چهار سوره قرآن را با حروف زمخت عربی و به صورت چوبی منتشر کرده است.

□ ۸) سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا

11- Raue, Christian, 1613-1677. *Prima tredecim partium Alcorani Arabico Latini: ubi textus Arabicus absque punctis sumtus / opera et studio Christiani Ravii Berlinatis*. [Amsterdam: s.n., 1646]. [24]pp.



۱۶۴۶؛ ترجمه قرآن؛ گزیده قرآن به عربی و لاتینی؛ زبان: عربی (خط عبری) و لاتین

پدیدآورندگان: کریستیان رانو (۱۶۱۳-۱۶۷۷)

محل نشر: آمستردام (هلند)؛ ناشر: بی‌نا؛ زمان انتشار:

۱۶۴۶ میلادی؛ تعداد صفحات: [۲۴] ص.

توضیح: متن عربی آیات با حروف عبری تایپ شده است. این اثر قدیم‌ترین متنی است که دقیق‌ترین حرف‌نگاری (transliteration) متن عربی آیات با حروف زبانی دیگری در آن انجام شده است. کریستیان رانو استاد زبان و مطالعات عبری در دانشگاه‌های اوترخت و آمستردام بوده است.

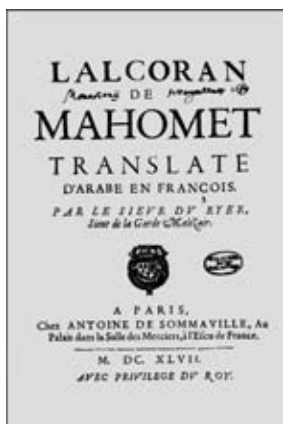
12- Du Ryer, André, ca. 1580-ca. 1660. *L'Alcoran de Mahomet / traduit de l'arabe en françois par le Sieur Du Ryer, Sieur de la Garde Malezair, Paris: Chez Antoine de Sommaville...*, 1647. [8]+648+[5]pp.

۱۶۴۷؛ ترجمه قرآن؛ زبان: فرانسوی

پدیدآورندگان: آندره دوری‌یه (۱۵۸۰-۱۶۶۰)

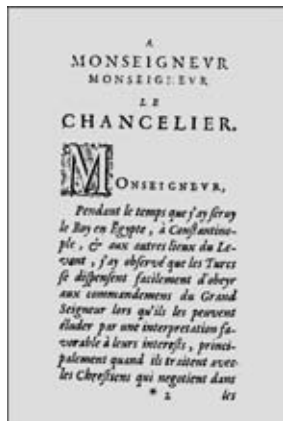
محل نشر: پاریس؛ ناشر: آنتوان سوموایی؛ زمان انتشار: ۱۶۴۷ میلادی؛ تعداد صفحات:

[۸]+۶۴۸+[۵] ص.



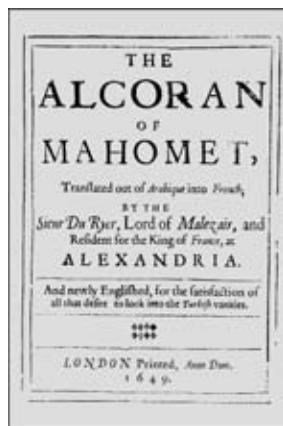
توضیح: نخستین ترجمه فرانسوی قرآن است که آن را آندره دوری‌یه (فوت: ۱۶۷۲) انجام داده است. وی ترکی، عربی و احتمالاً فارسی را در سالهای ۱۶۱۶-۱۶۲۱ در مصر آموخت. در عرصه سیاست، ابتدا به عنوان قائم مقام کنسول فرانسه در اسکندریه و قاهره و سپس به عنوان مترجم و سفیر در استانبول فعالیت می‌کرد. وی یکی از نخستین مطالعات را درباره دستور زبان ترکی انجام داد و آن را به چاپ رساند (۱۶۳۰؛ ۱۶۳۳) و یکی از مشهورترین آثار ادبیات فارسی یعنی گلستان سعدی را به فرانسوی ترجمه کرد (۱۶۳۴). ترجمه دوری‌یه نخستین ترجمه کامل قرآن به یکی از زبانهای اروپایی و موفقیت ادبی بی‌نظیری بود. چاپ مکرر آن در فرانسه و چاپهای حتی بیشتر آن در هلند بر این امر گواه است. دسترسی آسان به قرآن با علاقه‌ای نوپا به شرق همراه شده بود. افزون بر این، ترجمه دوری‌یه لحن جدلی آثار پیشین را که [آشنایی مؤلفان آنها با قرآن] عمدتاً در محیط کلیسا شکل گرفته بود، نداشت.

13- Du Ryer, André, ca. 1580-ca. 1660. *L'Alcoran de Mahomet / traduité d'arabe en françois par le Sieur du Ryer, Sieur de la Garde Malezair, Suivant la copie imprimée a Paris: Chez Antoine de Sommaville, 1649* (Amsterdam: Louis Elzevir). [16]+686+[5]pp.



۱۶۴۹؛ ترجمه قرآن؛ زبان: فرانسوی  
 پدیدآورندگان: آندره دوری‌یه (۱۵۸۰-۱۶۶۰)  
 محل نشر: پاریس؛ ناشر: آنتوان سوموای؛ زمان انتشار:  
 ۱۶۴۷ میلادی؛ تعداد صفحات: [۱۶]+۶۸۶+[۵] ص.

14- Ross, Alexander (1591-1654). *The Alcoran of Mahomet*, translated out of the Arabic into French by the Sieur du Ryer, Lord of Malezair, and resident of the French King at Alexandria, and newly Englished for the satisfaction of all that desire to look into the Turkish vanities, to which is prefixed the Life of Mahomet, the prophet of the Turks, and author of the Alcoran, with a needful caveat, or admition, for those who desire to know what use may be made of, or if there be danger in reading, the Alman. London, Randal & Taylor. 511 p. London, 1649. Two editions, 407 and 420 pages. London, 1688. xviii+511pp.



۱۶۴۹؛ ترجمه قرآن؛ زبان: انگلیسی  
 پدیدآورندگان: آندره دوری‌یه (۱۵۸۰-۱۶۶۰)، الکساندر  
 راس (۱۵۹۱-۱۶۵۴)  
 محل نشر: لندن؛ ناشر: رندیل و تیلور؛ زمان انتشار: ۱۶۴۹  
 میلادی؛ تعداد صفحات: ۴۰۷ و ۴۲۰ ص.

توضیح: این نخستین ترجمه انگلیسی قرآن است که الکساندر راس آن را در سال ۱۶۴۹ میلادی از روی برگردان فرانسوی دوری‌یه به انگلیسی ترجمه کرده است. وی که متأثر از فضای مدافعه‌نویسی مسیحی و التهاب ناشی از نبرد با عثمانی بوده، نتوانسته است ترجمه دقیقی ارائه دهد. عنوان فرعی این اثر: با اخطار و هشدار ضروری برای کسانی که مشتاقند بدانند مطالعه قرآن چه فواید یا خطراتی دارد، آشکارا مشکلات ناشی از سانسور موجود در آن دوران را نشان می‌دهد. راس بر این ترجمه، مقدمه‌ای شامل گزارشی کاملاً سنتی از زندگی پیامبر(ص) و توضیحات مسووطی درباره اسلام نگاشت. این ترجمه که به مدت یک قرن تنها ترجمه موجود انگلیسی از قرآن بود، پنج بار در انگلستان و یک بار در آمریکا منتشر شده است (برای چاپهای این اثر رجوع کنید به پیرسون، ص ۵۰۷-۵۰۸).

□ ۸۳ سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا

- 15- Nissel, Johann Georg, d. 1662. Robert, of Chester, fl. 1143. Hermann, of Carinthia. Du Ryer, André, ca. 1580-ca. 1660. *Al-'Abd wal-shurūt sharatabā Mubammad Rasūl Allab li-Abl al-millat al-nasrāniya: sive, Testamentum inter Mubamedem legatum Dei, et Christianae religionis populos olim initum... ut et Suratarum Alcoranii decimae quartae, et decimae quintae: textus originalis*, Lugduni Batavorum: Ex officina Johannis Elsevier, 1655. 16+14+11+[8]+[7]pp.



۱۶۵۵؛ العهد و الشروط شرطها محمد رسول الله علی الملة النصرانية؛ زبان: عربی و لاتین  
 پدیدآورندگان: یوهان گئورگ نیسیل (فوت: ۱۶۶۲ میلادی)، روبرت کتونی، اهل چستیر (زنده در ۱۱۴۳)، هرمان کاتریتیا [حدود ۱۱۰۰-۱۱۶۰]، آندره دوری‌یه (۱۵۸۰-۱۶۶۰) محل نشر: لایدن (هلند)؛ ناشر: یوهانیس السوی‌یر؛ زمان نشر: ۱۶۵۵ میلادی؛ تعداد صفحات: ۱۶+۱۴+۱۱+[۸]+[۷] ص.

توضیح: حاوی ترجمه‌ای لاتینی از سوره‌های ابراهیم و حجر. ترجمه عنوان لاتینی کتاب چنین است: تاریخ ابراهیم و سدوم و عموره بر اساس سوره‌های چهاردهم و پانزدهم قرآن به عربی. وی هم از ترجمه لاتینی مجموعه طبطله و هم از ترجمه فرانسوی آندره دوری‌یه بهره برده است.

- 16- Du Ryer, André, ca. 1580-ca. 1660. Glazemaker, J. H. (Jan Hendrik). *Mahomets Alkoran / door de heer Du Ryer uit d'Arabische in de Fransche taal gestelt. Bénéffens een tweevoudige beschryving van Mahomets leven en een verhaal van des zelfs reis ten hemel, gelijk ook zijn samenspraak met de jood Abdias / alles van nieuw door J.H. Glazemaker vertaalt, en te zamen gebracht. Amsterdam: Voor Jan Rieuwertsz, boekverkooper in Dirk van Assensteegh, in 't Martelaarsboek, 1657. [15]+692+[2]+125pp.*



۱۶۵۷؛ ترجمه قرآن؛ زبان: هلندی  
 پدیدآورندگان: آندره دوری‌یه (۱۵۸۰-۱۶۶۰)، یان هندریک خلازماکر [۱۶۲۰-۱۶۸۲]  
 محل نشر: آمستردام؛ ناشر: یان ریوورتس با همکاری دیرک فان آسنستیخ؛ زمان انتشار: ۱۶۵۷ میلادی؛ تعداد صفحات: [۱۵]+[۲]+۶۹۲+۱۲۵ ص.

توضیح: این اثر دومین ترجمه هلندی قرآن به شمار می‌آید که بر تاریخ اسلام‌پژوهی در هلند طی قرون هفدهم و هجدهم تأثیر فراوان نهاده است. این ترجمه بر اساس برگردان فرانسوی آندره دوری‌یه انجام یافته است. خلازماکر مترجمی متخصص در زبانهای لاتینی، فرانسوی، آلمانی و ایتالیایی بود. فهرست آثاری که وی ترجمه کرده (از جمله برخی آثار سقراط و اسپینوزا)، چشمگیر است. ترجمه

قرآن او نثری موزون و زیبا دارد که معلوم است مخاطبان آن کسانی‌اند که به ادبیات، بیش از مطالعهٔ اسلام از جنبه‌های کلامی علاقه‌مندند. این برگردان به همراه زندگی محمد [ص] برگرفته از ترجمهٔ لاتینی توماس ارپنیوس از کتاب تاریخ اعراب [مسلمانان] مورخ قبطی، المکین (جرجیس بن العمید م. حدود ۱۲۷۳)، و رساله‌هایی از آثار مختلفی که کشیشان دربارهٔ محمد [ص] نگاشته بودند، منتشر گردید (cf.



Edwards, 115f). دربارهٔ معراج محمد [ص] به آسمان و تحریری از به اصطلاح مسائل عبدالله بن سلام (cf. Bobzin, Reformation, p 334, n. 310 and 312). که پیشتر در مجموعهٔ طلیطله چاپ شده بود، بدان افزوده شد. ترجمهٔ قرآن گلاره ماکر موفقیتی فوق‌العاده یافت و تا ۱۷۳۴ شش بار به چاپ رسید.

17- Schweigger, Salomon, 1551-1622. Bibliander, Theodor, ca. 1504-1564. Endter, Johann Andreas. *Al-Koranum Mabumedanum: das ist, der Türcken Religion, Gesetz, und gottslästerliche Lehr, mit einer schriftmässigen Widerlegung der jüdischen Fabeln, mabumedischen Träumen, närrischen und verführischen Menschentands: dabey zum Eingang dess Mabumedes Ankunfft, erdichte Lehr, und*

*Ausbreitung derselben: darnach die Gesetz und Ceremonien dess Alkorans: samt dem erdichteten Paradeiss: endlich ein Anhang, von der jetzigen Christen in Griechenland Leben, Religion und Wandel*, Nürnberg: In Verlegung Johann Andreas und Wolfgang Endters dess Jüngern seel. Erben 1659. 4+928pp.

۱۶۵۹؛ ترجمهٔ قرآن؛ زبان: آلمانی

پدیدآورندگان: سالمون شوایگر (۱۵۵۱-۱۶۲۲)، تئودور بیبلیاندر (۱۵۰۴-۱۵۶۴)، یوهان

آندریاس اِنتِر [۱۶۲۵-۱۶۷۰]

محل نشر: نورنبرگ (آلمان)؛ ناشر: یوهان آندریاس اِنتِر و ولفگانگ اِنتِر؛ زمان نشر: ۱۶۵۹ میلادی؛ تعداد صفحات: ۹۲۸+۴ ص.

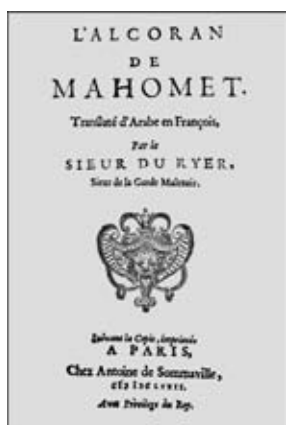


توضیح: این اثر در واقع همان نخستین ترجمهٔ آلمانی قرآن است که سالمون شوایگر (۱۵۵۱-۱۶۲۲)، آن را در سال ۱۶۱۶ براساس ترجمهٔ ایتالیایی آریوآنه (وینز، ۱۵۴۷) انتشار داده بود. ناشر جدید نام شوایگر را از کتاب حذف کرده است.

18- Schweigger, Salomon, 1551-1622. Endter, Johann Andreas. Bibliander, Theodor, ca. 1504-1564. *Al-Koranum Mabumedanum: das ist, der Türcken Religion, Gesetz, und gottslästerliche Lehr, mit einer schriftmässigen*

*Widerlegung der jüdischen Fabeln, Mabumedischen Träumen, närrischen und verführischen Menschentands: dabey zum Eingang dess Mabumedes Ankunfft erdichte Lehr und Ausbreitung derselben: darnach die Gesetz und Ceremonien dess Al-korans*, Nürnberg: In Ver-

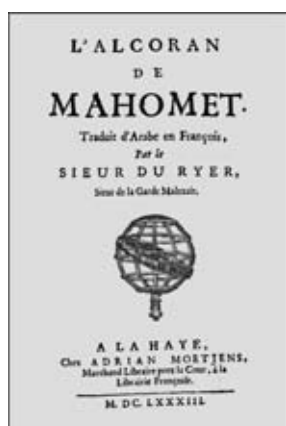
□ ۸۵ سیر چاپ متن و ترجمه قرآن در اروپا



legung Johann Andreas und Wolfgang Endters dess Jüngern seel. Erben, 1664. 928pp.+20 leaves.

۱۶۶۴؛ ترجمه قرآن؛ زبان: آلمانی  
 پدیدآورندگان: سالومون شوایگر (۱۵۵۱-۱۶۲۲)، یوهان  
 آندریاس اینتر [۱۶۲۵-۱۶۷۰]، تئودور بیلیاندر (۱۵۰۴-۱۵۶۴)  
 محل نشر: نورنبرگ (آلمان)؛ ناشر: یوهان آندریاس اینتر و  
 ولفگانگ اینتر؛ زمان نشر: ۱۶۶۴ میلادی؛ تعداد صفحات:  
 ۹۲۸ص+۲۰ برگ.  
 توضیح: این اثر تجدید چاپ قرآن قبلی (اثر سالومون شوایگر) است.

19- Du Ryer, André, ca. 1580-ca. 1660. *L'Alcoran de Mahomet / traduit d'arabe en françois par le Sieur Du Ryer, Sieur de la Garde Malezair, Suivant la copie imprimée a Paris: Chez Antoine de Sommaville, 1672 (Amsterdam: Daniel Elzevir). [14]+486+[4]pp.*



۱۶۷۲؛ ترجمه قرآن؛ زبان: فرانسوی  
 پدیدآورندگان: آندره دوری (۱۵۸۰-۱۶۶۰)  
 محل نشر: پاریس؛ ناشر: آنتوان دو سوموای؛ زمان انتشار:  
 ۱۶۷۲ میلادی؛ تعداد صفحات: [۴]+۴۸۶+[۴]ص.

20- Du Ryer, André, ca. 1580-ca. 1660. *L'Alcoran de Mahomet / traduit d'arabe en françois par le Sieur Du Ryer, Sieur de la Garde Malezair, La Haye: Chez Adrian Moetjens, marchand libraire prez la Cour..., 1683. [12]+486+[4]pp.*

۱۶۸۳؛ ترجمه قرآن؛ زبان: فرانسوی  
 پدیدآورندگان: آندره دوری (۱۵۸۰-۱۶۶۰)  
 محل نشر: پاریس؛ ناشر: آنتوان دو سوموای؛ زمان انتشار:  
 ۱۶۸۳ میلادی؛ تعداد صفحات: [۴]+۴۸۶+[۱۲]ص.

■

ادامه دارد